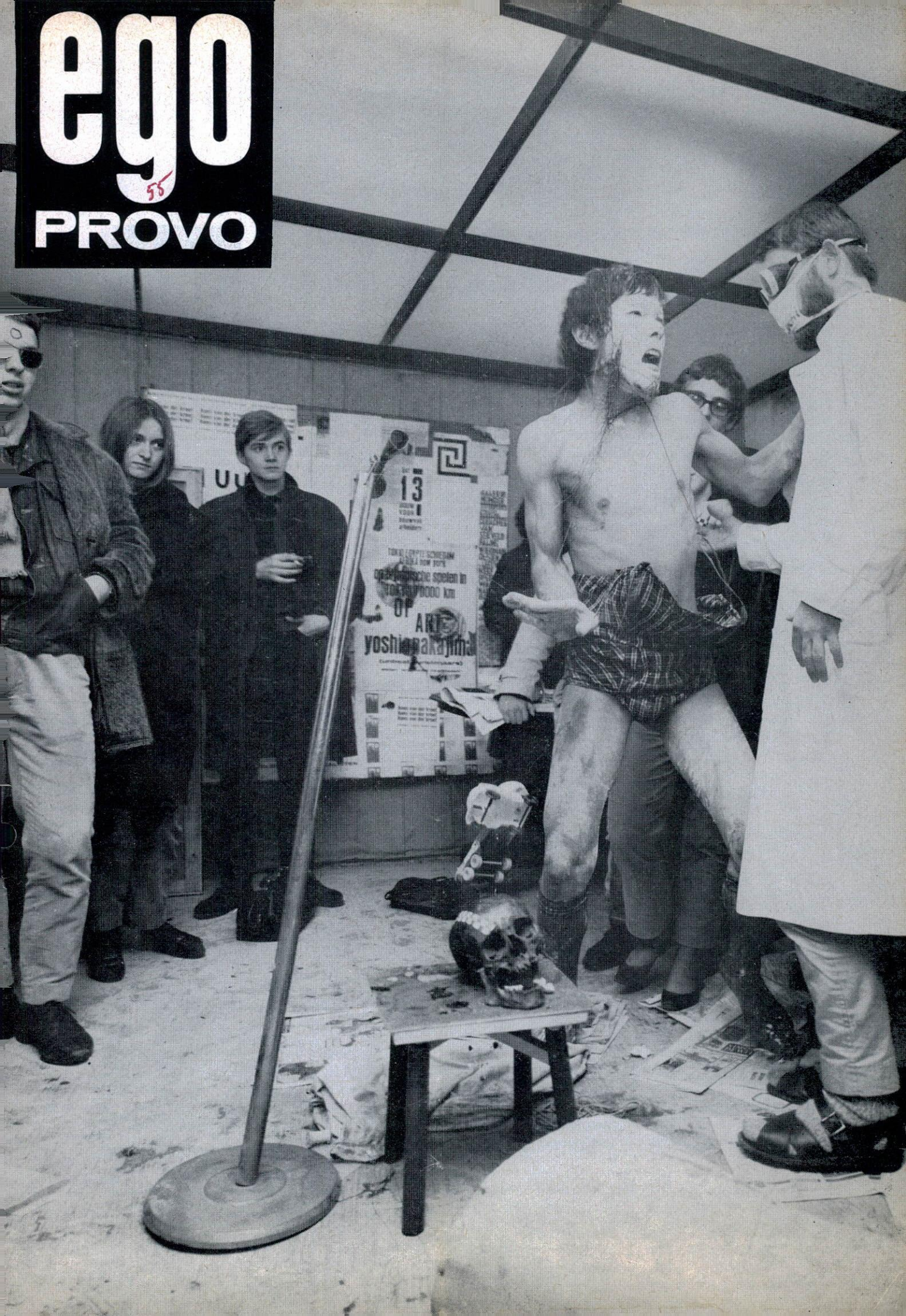

ego

55

PROVO

Een heel nummer van Ego gewijd aan provo!

Waarom? Vinden we de provo's zo belangrijk?

Inderdaad, we menen dat zich in het verschijnsel provo een van de belangrijkste gebeurtenissen van onze eigen tijd voltrekt nl. het stellingnemen van de jeugd tegenover de gegroeide en bestaande samenleving. We kunnen daarbij nog wel in het midden laten of we het met die stellingname eens zijn, als verschijnsel is het boeiend en belangrijk. Natuurlijk is het waar dat uiteindelijk de echte provo's slechts een klein aantal mensen vormen.

Maar laten we ons op dat punt geen illusies maken, het kleine aantal werkt uitsluitend ten voordele van provo. Werkelijke veranderingen in het geestelijk klimaat hebben zich altijd voltrokken vanuit de enkeling of de kleine groep. Massa-organisaties zijn uitsluitend geestdodend. Ze kunnen dan ook slechts blijven voortbestaan voor zover er in hun midden rebellerende enkelingen of kleine groeperingen mogelijk zijn.

Bovendien, al is het waar dat de provo's zelf slechts een kleine groep vormen, veel van wat bij hen tot uitbarsting komt vindt men in gematigder vorm terug in de grote groepen van jongeren, de provo's nemen in de jongeren-generatie echt geen geïsoleerde plaats in.

Wij menen dat het zin heeft zich ernstig met het verschijnsel provo bezig te houden. Veel van wat over provo wordt beweerd berust op gebrek aan kennis, vooroordeel enz. Het is duidelijk dat een blad van 16 pagina's met een beperkte oplage, slechts verschijnend in een bepaald milieu, dat niet ineens allemaal wegneemt.

Wij menen echter wel een bijdrage te moeten leveren, juist omdat in het milieu waarin Ego verschijnt, de militaire samenleving, nog weinig of niets over dit onderwerp is gezegd. De vraag kan worden gesteld of we niet een beetje laat zijn met deze publikatie.

Wij menen dat dat niet het geval is. Ego is een blad van de humanistische geestelijke verzorging en men vindt in onze kolommen dan ook meestal vraagstukken aangesneden die in de gespreksgroepen van onze verzorging in de verschillende delen van de strijdkrachten en in ons vormingscentrum al lang aan de orde zijn. Het gebeurt maar zelden dat we zo maar eens over iets gaan schrijven.

Als het goed is dan ondersteunen de mondelinge gesprekken en wat er daarna in Ego wordt geschreven elkaar. Daarbij gaat het mondelinge gesprek vooraf omdat we als redactie van Ego nauwlettend trachten te luisteren naar de belangstelling die onder militairen aanwezig is.

En al is het dan waar dat er al heel wat provo-activiteit tot het verleden behoort, wij hebben de vaste overtuiging dat ook in de komende jaren de provo-beweging in het middelpunt van het maatschappelijk gebeuren zal staan, ja, we menen zelfs dat provo nog slechts aan het begin van zijn activiteiten staat.

De manier waarop wij in dit nummer op provo ingaan is de manier die wij t.a.v. alle vraagstukken in de humanistische geestelijke verzorging voorstaan, het gaat er ons niet om om even een standpunt te bepalen en dat dan verder te propagieren maar om, door een benadering van verschillende kanten, de lezer over het vraagstuk aan het denken te zetten. Vandaar dat men in dit nummer zowel uiteenzettingen van provo's als kritiek op provo-uitspraken zal aantreffen.

Wij verwachten dat onze lezers dat zullen waarderen.

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 55 — november 1966.

3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:

*Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878*

Vaste medewerkers:

N. Haasbroek
W. Jesse
Henk J. Meier
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
T. Weerheym
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling

BIJ DE VOORPLAAT

*De Japanse happenier in Galerie
Honger.*

*Een foto uit het boekje 'Dit Hap-
hap-happens in Amsterdam', samen-
gesteld door Cor Jaring (foto's) en
Henk J. Meier (tekst).*

De jazzman en zijn publiek

De jazz is een jaar of vijftig geleden ontstaan als pure amusementsmuziek. De musici die in New Orleans en later in Chicago de jazz creëerden, zagen zich zelf beslist niet als de grote kunstenaars die fans en verzamelaars van ze zouden maken. King Oliver, Louis Armstrong, Jelly Roll Morton, Johnny Dodds en al die anderen probeerden in de eerste plaats plezierige dansmuziek voor hun publiek te spelen. Alle vaktrots en eventuele muzikale vernieuwingsdrang waren daaraan ondergeschikt en speelden slechts een rol in het kleine kringetje van de musici zelf. Zelfs orkestleider Duke Ellington ontwikkelde rond 1930 zijn befaamde jungle-stijl niet als hoogdravend 'terug tot Afrika'-experiment, maar eenvoudig als gebruiksmuziek bij de exotische shows die toen in Harlem in de mode waren.

Na 1930 ging dat alles langzamerhand veranderen. De eerste impuls voor die ontwikkeling kwam echter niet van de musici zelf, maar van de — voornamelijk blanke en dikwijls Europese — fans, die hadden ontdekt dat jazz ook als luistermuziek kon boeien. Zij gingen fanatiek platen verzamelen, opnamedata en bezettingen uitpluizen en schreven hun eerste, vaak meer door enthousiasme dan door deskundigheid gekenmerkte boeken.

Bloeitijd

Mede als gevolg van de bezielde pleidooien die de fans voor 'jazz als kunstmuziek' hielden, begonnen ook de musici hun prestaties langzamerhand in een ander licht te zien. De jaren dertig vormden de bloeitijd van de jam-sessions, informele ontmoetingen waar de musici na afloop van hun werk uitsluitend voor het eigen plezier muziek maakten, die niet voor het oppervlakkige publiek bestemd was. (Met de latere sensationele, georganiseerde jam-sessions, in concertzaal of opnamestudio, had dat alles maar weinig te maken.)

De musici die tot diep in de nacht gingen jammen, waren zich ervan bewust dat hun muziek meer was dan een gebruiksartikel voor het dansende publiek. Er bestond een enorme muzikale rivaliteit, en de musici die bij hun collega's het hoogst in aanzien stonden, waren lang niet altijd degenen die het meeste commerciële succes hadden.

Tenorsaxofonist Coleman Hawkins — in de jaren dertig de onbetwiste meester op zijn instrument — belandde begin 1934 eens in een nachtclub in Kansas City, waar hij plotseling werd geconfronteerd met jonge collega's als Lester Young, Ben Webster en Herschel Evans, die hun muzikale krachten wel eens met de grote man wilden meten. Om vier uur stond Hawkins nog te blazen, hoewel hij de volgende avond in St. Louis moest spelen. Toen hij ten slotte vertrok, zonder de jeugd te hebben verslagen, had hij zo'n haast dat hij de motor van

JAZZ

COLEMAN HAWKINS

zijn nieuwe Cadillac onderweg volkomen in de soep draaide.

In de eerste oorlogsjaren ontstond uit de experimenten van een groep jonge musici, die elke nacht kwam jammen in New-Yorkse clubs als Minton's Playhouse en Monroe's Uptown House, een nieuwe jazzvorm, de *bebop*. De opkomst van de bop betekende meer dan een nieuwe stap in een muzikale ontwikke-

ling. Ook de mentaliteit van de boppers was een andere dan die van de vorige jazzgeneratie. Parker, Powell en Gillespie waren zich ervan bewust dat hun muziek voortkwam uit een sfeer van musici en kenners onder elkaar. Zij hadden er natuurlijk niets tegen wanneer een groter publiek naar hen kwam luisteren, maar ze waren die eerste wilde jaren niet geneigd daarvoor enige concessie te doen. De boppers bezaten een gevoel van eigenwaarde dat niet paste in de onderdanige, clowneske sfeer waarin de jazz tot die tijd werd beoefend.

Later zouden sommige boppers zich noodgedwongen wat aan de harde realiteit aanpassen (Parker die opnamen met strijkers ging maken, Gillespie die met zijn uitbundige scat-zang de hit-parade trachtte te bereiken, etc.). Maar het feit bleef bestaan, dat er nu jazzmusici waren die zich zelf als volwaardige kunstenaars zagen en die van hun publiek eisten dat ze in overeenstemming daarmee werden behandeld.

In de loop van de jaren vijftig won de opvatting dat jazz boeiende luistermuziek was, ook bij het grote publiek langzamerhand veld. De musici die daar het meest toe bijdroegen, waren vreemd genoeg niet de boppioniers, maar de blanke musici die tussen '50 en '55 aan de Amerikaanse westkust hun pretenstieuze, maar emotioneel lang niet altijd boeiende *cool jazz* maakten. Binnen een paar jaar was het de gewoonste zaak van de wereld geworden dat jazzmuziek, of die nu in een concertzaal of in een club werd gespeeld, met gespannen aandacht en onder doodse stilte werd beluisterd.

Mentaliteitsverandering

Intussen waren er al musici opgekomen die — uitgekeken op de mogelijkheden van de bop — met nieuwe experimenten begonnen. En ook nu zou een mentaliteitsverandering parallel lopen met de muzikale vernieuwingen. Natuurlijk zijn er avant-garde-musici die niets liever willen dan dat het publiek rustig van hun muziek zou zitten genieten. Maar er is ook een groep die er onmiskenbaar plezier in heeft om het publiek via een soort schokbehandeling tot ongekend heftige reacties te bewegen.

Zoals de jonge Nederlandse avant-gardist Willem Breuker onlangs in een interview zei: 'Ik weet gewoon als ik ergens kom spelen, dat er dan een bepaald publiek zit dat onze muziek helemaal niet verwacht. Als je dan gaat spelen, schrikken ze zich werkelijk kapot. Op een bepaalde manier moet ik daar dan toch wel om glimlachen... de mensen een beetje de schrik op het lijf jagen...'

Het publiek zal de komende jaren hopelijk ontdekken, dat het beluisteren van die provocerende jazz juist ook door het provocerende effect een boeiende belevenis kan zijn. BERT VUIJSJE

Leven is meer dan 'happenings'

't Is eigenlijk maar gelukkig, dat de aanleiding tot dit onderwerp, de Amsterdamse 'happenings' van dit voorjaar, alweer enige tijd achter ons ligt. De avonden waren er deze zomer ook niet naar, tot een veelvuldige herhaling van deze manifestaties uit te nodigen. De meeste deelnemers hadden trouwens in de vakantieperiode waarschijnlijk wel andere dingen aan hun hoofd, of aan hun hart.

De afstand tot de gebeurtenissen van maart en juni schept de mogelijkheid tot een wat objectiever benadering, die voor alle partijen uiterst moeilijk schijnt te zijn. Ook de veroorzakers van alle opschudding zelf, die waarachtig niet aan een tekort aan emotie lijden, beklagen zich over de emotionele waardering van wat zij hun 'beweging' noemen.

Dit gebeurt in het boekje van één hunner, van Duco van Weerlee, die althans de verdienste heeft, het verschijnsel, dat met zoveel subjectieve gevoeligheden geladen is, min of meer te objectiveren. Misschien heeft hij daarmee zijn representatieve waarde al reeds verspeeld, maar in ieder geval kan zijn uiteenzetting 'Wat de provo's willen' tot een beter begrip bijdragen.

Op allerlei punten verloochent deze Duco, met z'n wat weids aandoende naam, zijn bentgenoten trouwens allerminst. Zo nu en dan wordt het er allemaal behoorlijk dik opgelegd. Het begripsvermogen van de oudere generaties, die in het algemeen onder de omstandig uitgelegde categorie van het 'klootjesvolk' vallen, wordt uitermate laag aangeslagen.

Men noemt zich niet meer of minder dan de 'laatste revolutionaire klasse' in Nederland, samen met de beatniks, pleiners en magiërs, wat dat dan ook mogen wezen. Men distantieert zich met enige nadruk van het marxisme, dat als achterhaald wordt beschouwd. Overigens niet om zich een burgerlijk alibi te verschaffen, integendeel. De 'werkende klasse' wordt met enige laatdunkendheid als totaal in burgerlijkheid bevangen voorgesteld. Dat neemt niet weg, dat toen de massa, of althans een bepaalde laag daarvan, op die juni-ochtend de provoleuzen op hún manier in praktijk gingen brengen, de officiële provo's zich daarvan nog sneller en nadrukkelijker distantieerden dan degenen die zich vertegenwoordigers van de werkende klasse bij professie plegen te noemen.

Een der meest onthullende tv-beelden van toen was de confrontatie van een stel rasechte achterhoede proletariërs, uit duister Amsterdam opgedoken, met een paar communistische voormannen, die probeerden deze compromitterende elementen te bezweren. Maar de provo's, de Duco's, de Irène van de Weeterings, de Roel van Duyns, de Constant Nieuwenhuizen *e tutti quanti* waren toen nergens of in bed. Toch misschien

'werkschuw rijkelui's proletariaat' of, nog erger, zélf 'klootjesvolk', dat op zijn tijd zich ook verslaapt?

Er zit misschien wel wat in die merkwaardige betichting van 'revisionisme', waarmee onze Duco blijkbaar wordt opgescheept — alleen de historische Bernstein kwam een halve eeuw ná het Communistisch Manifest. Duco's beleefde buigingen voor de 'democratische rechtsorde' dateren al van vóór de juni-dagen. Voor de insider in de revolutie-geschiedenis: de juni-dagen van 1966, wel te verstaan, en niet die van 1948.

Leerzaam is overigens, dat er ook toen al een kloof bleek te bestaan tussen hen die de honger aan huis kenden, en de revolutionaire intellectuelen. Trouwens, het Communistisch Manifest was stellig goedkoper dan dit Provo-kwadraatpamflet, dat ondanks Duco's afstand van alle copyright niet in z'n geheel, maar per gedrukte bladzijde méér dan een dubbeltje kost. Daarvoor bevat elke bladzij dan ook heel wat dure woorden...

Maar het is niet de bedoeling hier eigen rancunes te luchten. Daarvoor zijn deze provo's, naar hun ideeën te oordelen, toch te aardig. Aardiger en minder gek dan ze zelf willen weten. Men kan niet ontkennen, dat zij in sommige opzichten tamelijk trefzeker de zwakke plekken in onze moderne samenleving signaleren, ook al doet het geweeeklaag over de slaperigheid in de welvaartsstaat e.d. als een obligate stereotiep aan.

Zonder die welvaartsstaat en de materiële verzorgdheid van de massa's waren al die provo's, beatniks, etcetera, ook nergens. Maar ze betogen bij voorbeeld terecht, dat in die moderne samenleving naast de nucleaire oorlog, de hongersnood van de helft van het mensdom, rassenproblemen, atmosferische en andere vergiftigingen, ook de dreigende massale verveling een kernprobleem van deze tijd is. Noemde de Hongaarse natuuronderzoeker en cultuurfilosof Dennis Gabor niet verveling één van de drie grote gevaren, van het 'trilemma', waardoor de mensheid bedreigd wordt? En diezelfde Gabor zou het met de provo's eens zijn, dat de oude linkerzijde, het traditionele socialisme en communisme inclusief, haar inspirerende kracht grotendeels heeft ingeboet en met de opheffing der armoede in het bevoorrechte deel der wereld een gefrustreerde aanhang heeft achtergelaten.

Of men daartegen nu baat vindt door zijn toevlucht te nemen tot een sterk geïdealiseerd en historisch vervalst anarchisme, is een andere zaak. Het anarchisme heeft ook in het verleden sterke bekoring op bepaalde groepen idealistische jongeren uitgeoefend. Maar het is in wezen altijd in een steriel utopisme blijven steken.

Daarbij doen de praktische verlangens

van deze 'asociale provo's', zoals zij zich zelf noemen, soms verrassend nuchter aan; van revisionisme naar reformisme is trouwens ook maar één stap. Mijnerzijds zou ik bij voorbeeld het gemeenteprogram, waarop het geschrift van onze Duco uitloopt (ook hierin het voorbeeld van het Communistische Manifest min of meer getrouw?) vrijwel geheel kunnen onderschrijven. Al begriep ik die witte kippen nauwelijks, evenmin als ik een duidelijke voorstelling heb, wat dat Nieuwe Babylon moet worden, al doet het een beetje denken aan het Nieuw Jeruzalem van de Wederdopers, die daarvoor ook al indertijd onder andere Amsterdam hadden uitverkoren. En al komt er in de hele gemeentepolitiek nog wel wat meer kijken dan deze provo's zelf bevroeden.

Ongetwijfeld is het vooral de methode, hun uitdagend, brutaal, niemand en niets onziend optreden, waardoor deze provo's de grootste weerstanden hebben opgeroepen — zoals ook de bedoeling was. Ze hebben daarmee in ons land, in een kritieke periode, veel kwaad aangericht, menselijke misère inclusief — dat waarschijnlijk minder de bedoeling was. Toch kan ik me wel voorstellen, dat intelligente, alerte, jonge mensen, onder de druk van de enorme dreigingen waarmee hun wereld en hun toekomst zijn belast, rabiaat worden en wild tegen de bestaande orde aanschoppen, om de geesten en gewetens op te schrikken en beweging te brengen in wat een loodzware, inerte massa lijkt.

Dat zij weinig heil zien in de geijkte vormen van organisatie en machtsvorming, is vergefelijk. Ook zit er iets ontwapenends in de argeloosheid waarmee ze hun 'happenings' niet enkel als politieke demonstratie, maar als de culturele collectieve creatie van de toekomst verheerlijken. De provo-revolutie als opstand van de homo ludens, de tot speelse creativiteit geroepen mens, spreekt uiteraard meer tot de jeugdige verbeelding dan de eeuwige touwtrekkerij over lonen en prijzen, belastingen en begrotingen. Dat een op onze tijd ingestelde radicale beweging tegelijk politiek én cultureel moet zijn, hebben de provo's misschien scherper ingezien dan de bestaande politieke partijen.

De tegenstelling tot de Boerenpartij en de aanhang van politiek en geestelijk onderontwikkelden daarvan is in dit opzicht zelf diametraal. En ten slotte kunnen onze provo's het ook niet helpen, dat zij in ons landje, behalve de bijna stereotiep geworden vredesmarsen en Vietnamdemonstraties niet meer hebben om zich over op te winden dan een vorstenhuwelijk en wat politiek-excessen.

Toch, bij alle begrip, is er reden tot bezorgdheid. Niet zozeer vanwege de onrijpheid en de vaak stuitende vormen van deze protestbeweging, die daarin hoogstens gradueel van talloze voor-

gangers verschilt. Het is de hele teneur en de diepere motivering waarin de tekorten steken. Het is hun allermeest om een meer opwindend bestaan te doen dan de huidige samenleving hun weet te bieden. Maar in die zucht naar sensatie, ook al veronderstellen zij die in creatieve zin, zijn ze zelf slachtoffer van hun tijd. Er steekt bovendien een hang naar het vitalisme in, die aan vele perioden van decadentie eigen is. In zoverre doet het optreden van deze laatstgekomenen wel denken aan de laatste jaren van de 19de eeuw, de *eighteen-nineties* in Engeland, toen het 'niets is ons te dol' ook 'in' was en men vooral het leven in al zijn emotionele aspecten ervaren wilde. Alleen was men minder jrotserig in zijn seksuele verworvenheden en verder was de modekleur toen geel in plaats van wit. Overigens kwam de reactie al in het begin van deze eeuw en de kater in 1914.

Wat onze eigentijdse decadenten vergeeten bij hun aanprijzing van de happening als een remedie tegen de verveling, is de ervaring, dat wat in kleine kring van esthetiserende geestverwanten een belevenis kan zijn, op massale voet onherroepelijk een ordinaire hosen- en joelpartij wordt of op z'n best een festijn in de stijl van Carel Briels.

Sensatie in passieve zin vindt de massa voldoende in de zogenaamde massasporten en verder komt men met een collectieve entertainment op massale schaal algauw in de sfeer van 'Kraft durch Freude' en van Neurenberg terecht. Waarmee niet ontkend wil zijn, dat hier nog altijd een problematiek voor onze massa-samenleving aanwezig is, die nog ternauwernood is aangevat. Maar ligt de oplossing niet eerder in de zin van een geestelijke articulatie van de massa, vooral via de opvoeding, dan in naar provocatie? De massa's op straat te brengen is niet zo moeilijk, maar hen in de ban te houden een heel andere zaak.

Welke reactionaire instincten in een losgeslagen massa kunnen loskomen, leert de geschiedenis van het Romeinse forum of Golgotha tot Chicago in onze dagen. Ook de mythe van de revolutionaire massa-actie is niet tegen de historische kritiek bestand gebleken. En de opstand van de 'homo ludens' zou al heel gemakkelijk in een werkelijke opstand der horden kunnen onttaarden.

Toch zit er juist in het ludieke aspect van deze beweging, met haar aanloopjes tot een eigensoortige stijl, een originele bijdrage, die ik vanwege het abominabele uiterlijk ervan niet graag geheel zou wegwerpen. Het spel-element komt in onze cultuur onvoldoende of geperverteerd aan bod. De Leidse cultuur-historicus Huizinga, onze provo-ideologen wellicht niet onbekend, had hiervoor een scherp oog. Vóór zijn pessimistische visie van de Schaduwen van Morgen vinden we bij hem een zekere

tolerantie ook voor uitdagende spelvormen. In 1933, in zijn Dies-rede, die later tot zijn *Homo Ludens* zou uitgroeien, gaf hij een prognose die onze provo's tot uitgangstekst voor hun ludieke opstand kan dienen: 'Zekere half-vrijwillige verdwazing, die wij in het gebied van allerlei politieke actie dagelijks kunnen waarnemen, als wij met open ogen willen zien, vindt haar verklaring en gedeeltelijke verontschuldiging in de onontkoombare spelkwaliteit die aan alle cultuur verbonden is... Veel cultuur ontgaat slechts door spel te zijn de kwalificatie van hypocrisie. De gemeenschap redt zich, bergt zich en verlost zich in het spel'.

Onze provo's, die wel allerminst hypo-

crieten willen zijn, op het lijf geschreven? Als we er maar bij bedenken, dat 1933 ook het jaar van een heel andere revolutie was!

En als men Huizinga's waarschuwing ter harte neemt, dat het ludieke, hoe onmisbaar ook, zijn grenzen heeft en die daar vindt waar het diepste ligt wat de mens bezit: erbarmen en gerechtigheid, lijden en hoop. Lijden vooral ook, zouden wij eraan toe willen voegen, in de zin van mede-lijden en solidariteit met de medemens. Alleen daarin bereikt de mens zijn diepste en hoogste humaniteit. En daarom ook is leven meer dan enkel 'happenings'.

B. W. SCHAPER

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

PROVO, ja of nee?

De redactie van Ego heeft mij gevraagd uiteen te zetten wat het Provoschap (met hoofdletters nog wel) inhoudt. Dit blijkt echter een moeilijke opgave. Wat houdt b.v. christen zijn of marxist zijn in? Ik vertel liever eerst iets over de beweging Provo en hopelijk zal de inhoud van het Provoschap er uit te voorschijn komen.

De beweging Provo is in volle ontwikkeling: het is een echte beweging, omdat er zoveel in gebeurt. In Provo bewegen zich allerlei stromingen. Provo is een vergaarbak van lust- en onlustgevoelens en de daarmee samenhangende agressies, die we overigens op niet-gewelddadige wijze uiten. Provo is een trefpunt van jongeren en al wat ouderen die elkaar beïnvloeden met allerlei opvattingen en sentimenten. Daarom heeft Provo geen vaststaande normen, meningen en beginselen. Wij zijn antidogmatisch, omdat dogmatiek in de eerste plaats op gemakzucht duidt en in de tweede plaats, omdat dogmatisering van 'waarheden' onherroepelijk scheuringen binnen Provo zou veroorzaken. Provo is immers net zo'n complex als de maatschappij waardoor zij is opgeroepen. Provo is een echte anti-beweging die inmiddels veel positiefs heeft opgeleverd.

Ondanks Provo's veelheid van stromingen is de provo als individu toch wel te herkennen aan trekken die hij met andere provo's gemeen heeft. Hij staat sceptisch tegenover een overheid die bestaande problemen negeert, of als ze ze niet de baas kan onder de tafel schuift. Verder is hij ook nog eens ontevreden met het maatschappelijk bestel. Gemeen heeft de provo ook een protesthouding tegen de politici van de status-quo, die nu, twintig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, nog steeds geen vrede hebben gebracht en zelfs die vrede tegenwerken uit hoofde van overleefde partij- en/of klassebelangen.

Geen debatclub

Voorts is karakteristiek voor de provo's dat hun scepsis niet leidt tot een vrijblijvende kritiek. Provo is geen debatclub waar men hoffelijk over elkaars vooroordelen praat. De provo protesteert, een bezigheid die men sinds jaren schijnt te zijn verleerd. De provo protesteert effectief met alle stijlmidde-len (ook de absurde) die hem ten dienste staan. De provo provoceert tot een contra-protest. De provo dwingt tot een keuze: vóór of tegen. De provo maakt de discussie los. Provoprotesten zijn spontaan, niet volgens plan georganiseerd. Een georganiseerde demonstratie met van overheidswege gecastreerde leuzen gaat geheel in tegen de essentie

van het provoschap, dat zich immers heeft ontwikkeld uit die spontane uiting bij uitstek: de happening. Het provotariaat ontleent zijn lenigheid en zijn stootkracht juist aan het feit dat het een onberekenbare factor is voor de overheid. Zijn onberekenbaarheid fnuikt de overheid in haar machtsmisbruik.

Een voorbeeld: Burgemeester Van Hall verbiedt een demonstratie van het Comité 10-3-66, omdat bepaalde, toch niet onvriendelijke leuzen hem niet naar de zin waren. Provo reageert spontaan met een illegale, geslaagde demonstratie. Resultaat: voorpaginanieuws in de gehele dagbladpers. Er zijn 300 deelnemers bij betrokken. Tien dagen later volgt een tweede illegale demonstratie. Ditmaal ligt het aantal demonstranten rond de duizend.

Bindend element voor de heterogene provogroep is de gemeenschappelijk beleden zin voor persoonlijke vrijheid, resulterend in een non-conformisme, militant antimilitarisme en een 'lief' anarchisme. Men zou in de provogroep vier stromingen kunnen constateren, die echter alle in elkaar overlopen. De eerste groep, die van de happeners, is ontstaan uit de artistieke happening zoals die in Amsterdam en Antwerpen werden beoefend. Uiteraard namen de politie en de burgerij aanstoot. De (rechtse) provocatie kwam dan ook weer wetmatig van de in kunstvijandige zin opgevoede burger en zijn gelaarsde beschermer, oom agent. Resultaat: de artistieke happening slaat om in een politiek getinte: de provo-happening. Dit is een collectieve uiting van verzet tegen het gezag, dat zich zo nodig moest laten gelden en dat voor de zoveelste maal bewees dat kunst en autoriteit elkaars doods vijanden zijn, wanneer kunst geen opsmuk betekent maar onafhankelijkheidszin, levensdrang, kritiek en protest.

De tweede groep is de groep van de beat(nik)s en de hipsters. Zij distantiëren zich opzettelijk van de maatschappelijke fatsoensnormen: de eersten door een onverzorgd uiterlijk, de hipsters door een dandyachtige opschik. Samen staan zij tegenover de square, de uniforme massamens. Zij zijn belijdende escapisten, die de maatschappij ontvluchten middels hasjish, marihuana, LSD en andere high-makende middelen. De derde groep wordt gevormd door de denkers/schrijvers. Zij publiceren en verspreiden hun zienswijzen in bladen als Provo, Revo, Eindelijk, Propria Cures, Scandal en in andere bladen.

De vierde groep ten slotte is de groep van de activisten. Zij zijn van mening dat demonstratie, sit-in, teach-in, forum en de aanwezigheid van provo's op vergaderingen van andersdenkenden belangrijk kunnen bijdragen tot het mobiliseren van de openbare mening in provozin. De activisten gaan een redelijk middel uit de weg, als het maar publiciteit oplevert. De activisten reageren

spontaan en adequaat op gebeurtenissen die de wereldvrede en onze persoonlijke vrijheid nog verder in het nauw kunnen drijven.

Radicaal

Wat betreft de buitenlandse politiek is Provo radicaal antimilitaristisch, omdat militarisme en vrijheid niet te rijmen zijn. Ons antimilitarisme sluit overigens

steun aan de Vietcong niet uit. De betreffende vrijheid die wij zelf genieten, gunnen we ook anderen. Militarisme leidt nooit tot een blijvende oplossing. 20 jaar Nederland in NAVO-verband, 20 jaar kernbewapening, 20 jaar balance of terror hebben ons geen stap dichterbij een duurzame wereldvrede gebracht. Integendeel, de kansen op een nucleaire wereldvernietiging zijn tot in het waanzinnige gestegen.

De aanleiding tot de bewapeningswedloop is inmiddels praktisch hersenschimmig geworden: geen verstandig mens gelooft thans meer, dat de landen van het Warschaupact, de militaire tegenhanger van de NAVO, een aanval op het Westen in de zin hebben. Vele mensen zijn er nu wel achter dat militaire en economische agressie altijd vanuit het veel sterkere 'vrije Westen' komen en dat een dergelijke agressie de liberalisering in de Sowjet-Unie en in China onnodig uitstel bezorgt.

Meer dan ontstellend is het feit dat

de onlangs in Spanje gedropte kernbommen geen nationale hysterie ontken-
tenden. Licht dit aan de welvaarts-
apathie? Neen, we hebben het over het
paupersland Spanje. Het uitblijven van
paniek wijst in een andere richting: de
beoogde *terror* blijkt in de eerste plaats
het thuisfront zelf te hebben verstijfd!
De bewoner van de 'vrije wereld' voelt
zich allerm minst beschermd en hoe zou
hij ook... Voor zover hij zich nog over
een probleem opwindt, voelt hij aller-
eerst zijn machteloosheid tegenover de
autoriteiten die collectief over zijn leven
beschikken, zoals nog geen enkele tiran
in de wereldgeschiedenis ooit heeft ge-
kund. De provo kan dan ook in het
militaire overwicht van de 'vrije wereld'
slechts een aanleiding tot onderdrukking
en economische uitbuiting van achter-
gebleven gebieden zien. Voeg daarbij
dat de westerse democratieën een al-
lengs autoritairder karakter aannemen en
het is wel duidelijk dat de provo de
prijs van de militaire 'bescherming' te
hoog vindt.

Via de autoritaire allures van de de-
mocratische regeringen belanden we nu
op binnenlands terrein. Ik schreef al dat
de provo's vooral bijeengehouden wor-
den door hun vrijheidszin en wantrou-
wen jegens de bedoelingen van de auto-
riteiten. Wie verzekert de provo's dat,
gegeven de nauwe samenwerking tussen
Den Haag en het aartsautoritaire Bonn,
verstrekende volmachten als het Not-
standsgesetz in Nederland tot de onmo-
gelijkheden behoort? Wij verheugen ons
immers al in een BVD die de gangen
van republikeinsgezinden nagaat, repu-
blikeinsgezinde demonstranten in sa-
menwerking met rechercheurs van de
straat oppikt en daardoor blijkt geeft niet
de democratie — waarmee de BVD toch
al in strijd is — maar de monarchie te

beschermen. Naast de BVD kennen we
dan nog de nodige andere conservatieve
instellingen, waarvan de democratische
gezindheid wel altijd problematisch zal
blijven: leger, kerk, politie en vorsten-
huis.

Het verzet hiertegen komt bijna uit-
sluitend van de jeugd en van vele
'onverzoenlijken' uit het verzet. Over de
intellectuele top behoeft men zich ook al
geen illusies te koesteren, wanneer het
de studentencorpora betreft. De provo is
beducht voor het steeds sterker wor-
dende autoritaire gezag, dat zich achter
een ijzeren gordijn van bureaucratie
verschanst. Maar hij weet ook wat hij
ertegenover kan stellen: burgerlijke on-
gehoorzaamheid, demonstratie, teach-in,
voetbalwedstrijd (?) en staking. Hij kan
het autoritaire gezag op talrijke manie-
ren helpen uithollen, totdat het ten
slotte ineenstort.

Vijf witte plannen

Voornamelijk ter gelegenheid van de
gemeenteraadsverkiezingen kwam het
subversieve provotariaat met maar liefst
vijf witte plannen. Het witte fietsenplan
zal een einde maken aan de verkeers-
chaos. Het centrum dient gesloten te
worden voor het particuliere autover-
keer. Het openbaar vervoer kan zijn
vervoerscapaciteit dan van 60 pct. op-
voeren tot 95 pct., omdat het niet langer
door het particuliere autoverkeer wordt
gehinderd. Resultaat grotere frequentie
en een winst van twee miljoen per jaar.
Ter verdere uitbreiding van het open-
baar vervoer dienen 20.000 witte fietsen
te worden gekocht (kosten één miljoen)
die van iedereen en van niemand zijn.

Het witte schoorstenenplan kan de
luchtvervuiling beëindigen. Provo wil
het lozen van vuil in de lucht zwaar
belasten. Afgevoerde lucht dient volle-

dig door naverbranders gekraakt te
worden. Het lozen van giftige gassen is
verboden.

Het witte kippenplan verandert de
knuppelende smeris in een sociaal wer-
ker, de diender. De agent is ongewa-
pend net zoals z'n Engelse collega, de
onvolprezen Bobby.

Het witte huizenplan maakt een einde
aan de woningnood. Provo verft de
deurposten van leegstaande pandjes wit
ten teken dat iedere woningzoekende
daarin kan trekken. De kwantitatieve
woningnood dient eerst opgelost te wor-
den, pas daarna de kwalitatieve.

Het witte wijvenplan wil seksuele
voorlichting voor minderjarigen. Er zul-
len ongeveer vijftien consultatiebureaus
moeten komen in Amsterdam. Pil en
voorbehoedmiddelen worden vrij ver-
kocht.

En ander punt is onze wil tot com-
municatie. Provo blijft het geestelijke
klimaat bevorderen, waarin de mens
zich kan ontdoen van zijn levensbe-
schouwelijke schil, omdat die schil de
communicatie maar in de weg zit.

Een groot deel van het Provostreven
is te vinden onder de noemer: Amster-
dam optimale welzijnsstad. Welvaart is
best, maar mag niet ten koste gaan van
welzijn, van leefruimte en frisse lucht.
In plaats van afbraak in de binnenstad
nu, opbouw van een speelstad in de
toekomst. Provo ziet een unieke situatie
onder ogen: nl. die van een betrekke-
lijke welvaart, waarbinnen de mens
ruimte krijgt (vrije tijd) om zich creatief
te uiten. Dat de provo's voor hun in-
zicht voorlopig op stokslagen met trap-
saus worden onthaald, bewijst alleen
maar dat de meest voor de hand liggen-
de waarheden voor de autoriteiten de
minst grijpbare zijn.

BERNHARD DE VRIES

De minder gelukkige terugkeer van Jozsef Katús

Sedert hun schooljaren op de Nederlandse Film Academie vormen Pim de la Parra en Wim Verstappen in de Nederlandse filmwereld een hecht duo. Ze begonnen met het geruchtmakende filmtijdschrift *Skoop*, richtten hun eigen produktiemaatschappij, *Scorpio-Films*, op en maakten in een snel tempo een aantal (goedkope) films: *Megalopolis I*; *Ah, Tamara*; *Jongens*, *Jongens wat een Meid*; *Heart Beat Fresco* en produceerden daarnaast nog enkele films van andere jongeren: de verboden film *Schermerhoorn* van Mattijn Seip, *Body and Soul* van René Daalder en *Total Loss* van Kees Meyering.

Tussen de bedrijven door hebben ze zich het ongenoegen van een paar filmcritici op de hals gehaald, omdat ze hun vak ook naar buiten toe serieus namen en professioneel aanpakten. Hun publicity-slogans logen er niet om ('Iedere maand één film!') en hun programma en toekomstplannen waren alles behalve bescheiden.

Hun eerste avondvullende speelfilm was *De minder gelukkige terugkeer van*

Jozsef Katús naar het land van Rembrandt, die aanvankelijk op 16 mm in 'Cinétol' in Amsterdam draaide, maar toen duidelijk werd dat het roulement commercieel verantwoord was, werd opgeblazen tot 35 millimeter, zodat *Jozsef Katús* thans in alle gewone bioscopen kan gaan draaien.

Dramatische hoogtepunten

Jozsef Katús ontstond in de eerste maanden van dit jaar, toen De la Parra en Verstappen in contact kwamen met cameraman en fotograaf Wim van der Linden. Ze begonnen op 29 april aan de opnamen en alle medewerkers werkten op een *no cure, no pay* basis (dat wil zeggen: als de film winst begint te maken, krijgt iedere medewerker een bepaald percentage). De opnamen duurden zeven dagen, maar het waren zorgvuldig gekozen dagen en de week zorgde zelf al voor dramatische hoogtepunten: koninginndag, de dag van de arbeid, de dodenherdenking en de nationale feestdag. En daar tussendoor de groeiende onrust van het fenomeen Pro-

vo. *Scorpio*-films maakte *Jozsef Katús* voor minder dan tienduizend gulden — hetgeen absurd weinig is voor een avondvullende speelfilm.

In Mannheim kreeg *Jozsef Katús* twee prijzen. Dat betekende niet alleen een stimulans en erkenning voor De la Parra en Verstappen; het opende ook de mogelijkheid om de film buiten Nederland geplaatst te krijgen. Dat geldt ook voor de selectie van *Katús* voor het bijfestival van Cannes, de kwalitatief gezien belangrijke *Semaine de la Critique*.

Toch staan ze niet stil bij dit succes. Het plan om iedere maand een film af te leveren is nog wel niet rond, maar het begint er aardig op te lijken dat *Scorpio*-films het in 1967 zal benaderen. 'Liever vier films per jaar waarvan twee slechte,' zegt Pim de la Parra, 'dan één goede film per jaar.' Eind januari '67 zal de tweede speelfilm van het duo De la Parra-Verstappen in roulatie komen: *Liefdesbekenntnissen*; het verhaal van een succesvol schrijver (een beetje geënt op Harry Mulisch, vertelt Pim) die van zijn vrouw gaat scheiden en een meisje ontmoet met wie hij een verhoudingspost begint. Kitty Courbois, Ramses Shaffy en Shireen Strooker spelen de hoofdrollen.

De derde speelfilm wordt óf een iets kortere film met Johnny Kraaykamp onder de titel *Johnny en de Vrouwen* óf 'een of andere gangsterfilm'. Daarnaast heeft *Scorpio* nog werk van anderen op stapel staan. Van Mattijn Seip komt de korte 35-millimeterfilm *De Anarchisten* en van Wim van der Linden een even korte Engels getitelde film *The Tiger Jump*.

Waarom zo goedkoop?

Waarom is *Jozsef Katús* zo goedkoop gemaakt? In de eerste plaats uit noodzaak: *Scorpio*-films is (ondanks het dollarteken in de naam) een jonge en (dus) arme maatschappij. De la Parra en Verstappen hadden nog voor ongeveer twee uur 16-mm filmmateriaal liggen. Cameraman Wim van der Linden had een Eclair Coutand Silencieux camera ter beschikking, die 'direct geluid' bij de filmopnamen mogelijk maakt. Er kwamen geen belichters, make-up mensen, dolly-duwers of andere assistenten aan te pas. De ploeg bestond meestal uit de cameraman, de regisseur en de producer achter de camera en een paar acteurs ervoor.

'Nog voor we begonnen,' vertellen de *Scorpio*-filmers, 'wisten we dus dat de technische kant van onze film niet vlekkeloos zou zijn. Er zou best soms eens een microfoonhangel in het beeld kunnen zitten, voorbijgangers zouden in de lens grijzen en de geluidsband zou zeker niet honderd percent zijn. We deden dit niet alleen om een soort *entfremdungs*-effect te bereiken, maar ook om de geest van het anarchisme in die dagen in Amsterdam te vangen.'

FILMBESPREKING

Is dat gelukt?

Joszef Katús (Rudolf Lucieer) is een film over een jongen, die na een omzwerving door Europa terug komt in Amsterdam. Maar hij vindt de stad veranderd terug. Hij herkent Amsterdam niet meer, het is een woelige, anarchistische stad geworden. Langzaam probeert hij zich aan te passen, maar hij blijft outsider, ook al happent hij met de provo's mee. Ook de juiste verhouding tot een meisje dat hij achter heeft gelaten, vindt hij niet terug. En naarmate hij meer schijnt te gaan begrijpen van de hele situatie, vervreemdt hij in werkelijkheid steeds meer van de stad en zijn vroegere vrienden die daar wonen.

Constant op de achtergrond volgt hem een iets oudere man, die van de BVD zou kunnen zijn (Katús is in Oost-Berlijn geweest), maar die evengoed een jaloerse medeminnaar kan voorstellen. In een laatste scène, in een zijstraatje van de Dam, wordt Katús' conflict met de hem omringende wereld geconcretiseerd in een kort vuistgevecht tussen de hoofdrolspeler en zijn achtervolger. Katús, die aan een maagkwaal lijdt, sterft na een forse stoot in de maagstreek.

Weinig dramatiek

Het verhaal schijnt niet sterk geladen met dramatiek, maar het feit dat Verstappen (die hier de regie voerde) de woelige dagen van eind april en begin mei tot achtergrond koos, verleent op zich zelf al een aparte spanning. En tegen die achtergrond tekent Verstappen zijn Katús als één van de prototypen van degenen die deze woelige atmosfeer hebben geschapen: de outsider, die uit nieuwsgierigheid meebouwt aan de happenings en

Boven: Wim van der Linden, camera (rechts) en regisseur Wim Verstappen. Links onder: Jozsef Katús en zijn Joodse vriendinnetje (Barbara Meter).

de uitbarstingen van opstandigheid tegen Het Gezag.

In zijn tijdgebondenheid doet *Joszef Katús* denken aan Pim de la Parra's eerste (lange) film, *Megalopolis I*, waarin ook de actualiteit een belangrijke rol speelde. Maar anders dan in *Megalopolis I* heeft Verstappen *Katús* wel degelijk geprobeerd een afgerond verhaal te geven. Verstappen geeft niet alleen een beeld van de roerige april-mei-dagen van dit jaar; evenmin vertelt hij alleen het verhaal van Jozsef Katús, die zich niet meer thuis voelt in zijn oude stad. Door het combineren van deze twee elementen is een nieuw, misschien 'onderhuids' verhaal ontstaan, dat ook de buitenstaander (en dus ook de buitenlander) een redelijk beeld kan geven van de achtergronden van alles wat zich tegenwoordig onder de fenomenologie van het woord *provo* in de hoofdstad afspeelt. Dat beeld kan die buitenstaander misschien niet bevallen, het zal misschien niet zijn ideaalbeeld zijn, maar hij zal (als hij de moeite neemt *Joszef Katús* te zien voor wat het is en hij zichzelf niet bedriegt door te zien wat hij denkt dat hij ziet) een duidelijk beeld hebben van een deel van de oorsprong van het 'verschijnsel provo'.

Aanvankelijk hebben slechts journalisten zich beziggehouden met de berichtgeving rond het *magisch centrum Amsterdam*. Een van hen legde zijn bevindingen neer in een verzamelbundeltje (Dick P. J. van Reeuwijk: *Damsterdamse extremisten*. Daarop volgden een aantal boeken en brochures, die alle een deel voor hun rekening namen (D.

van Weerlee: *Wat de provo's willen*, Hans Tuynman: *Fulltime Provo*. A. Nuis: *Wat is er gebeurd in Amsterdam?*, Louis Sinner: *Provo en justitie*, Cor Jaring e.a.: *Dit Hap-hap-happens in Amsterdam*, en Harry Mulisch' Bericht aan de Rattenkoning.

De film *Omdat mijn fiets daar stond* van Louis van Gasteren was een niet-gedramatiseerde documentaire film — die dan ook prompt verboden werd. *Joszef Katús* graaft dieper en het is tekenend voor de oppervlakkigheid en de minachting-voor-diepgang van de filmkeurders, dat zij *Katús* wél door hebben gelaten.

Directe realiteit

Het laatste woord over het Amsterdamse provo-tijdperk is nog lang niet geschreven, de laatste foto nog lang niet gemaakt en de laatste meter film nog lang niet vershoten. Tot zo lang is *De minder gelukkige terugkeer van Jozsef Katús naar het land van Rembrandt* een interessante poging om een beeld te geven van de woelige situatie in Amsterdam. Wat er van de film als 'tijdsdocument' zal overblijven, zullen we pas kunnen beoordelen als de laatste provo voor het eerst zijn AOW gaat ophalen. Wat er van de film als verhaal, als film overblijft, is een sterke indruk dat Verstappen en De la Parra zeker in staat zijn in film een goed verhaal te vertellen, maar dat ze tot nu toe geen autonoom filmverhaal hebben gevonden en dus — terecht — hun inspiratie in de directe realiteit hebben gezocht.

HENK J. MEIER

PROVO - Image en werkelijkheid

De 'image' is het beeld dat wij ons vormen van een bepaalde zaak, van een gebeuren. Zo'n beeld ontstaat natuurlijk niet uit het niets. Aan de ene kant moeten door allerlei vormen van publiciteit tal van feiten ons bekend worden, terwijl ook eigen ervaringen een rol spelen, aan de andere kant is er de verwerking van feiten en ervaringen in onze oordeelsvorming waarbij allerlei subjectieve elementen, onze eigen mogelijkheid tot helder waarnemen en overdenken, onze eigen reeds bestaande overtuigingen, ons karakter, ons temperament en ons milieu een rol spelen.

Er is dan ook geen sprake van dat van een belangrijk gebeuren bij verschillende mensen slechts één image overblijft. Nu is het tegenwoordig vaak zo dat men de image-vorming bewust probeert te beïnvloeden. Moderne vormen van reclame en propaganda trachten de image die men van een gebeuren wenselijk vindt vooraf te plannen en daarna langs reclame-technische middelen ingang te doen vinden. Dat betekent dat een serieus mens zich in verhoogde mate en voortdurend moet afvragen of de image die hij van een bepaalde zaak heeft wel in overeenstemming is met de werkelijkheid.

In zekere zin is dat natuurlijk altijd wel een probleem geweest, maar met de huidige communicatie- en reclamemiddelen is het veel benauwender geworden. Middelen en methoden die zouden moeten dienen om ons een duidelijker, objectiever beeld van de werkelijkheid der dingen te geven worden maar al te vaak, bewust of onbewust, gebruikt om het beeld te vertekenen.

Valse image

De valse image is een der benauwen-de verschijnselen van onze tijd. Opgebouwd uit slechte berichtgeving, uit gebrek aan eigen ervaring of de juiste interpretatie daarvan, beïnvloed door allerlei vooroordeel hanteren we beelden der dingen en gebeurtenissen, en vaak met een bijna dogmatische zekerheid, alsof we werkelijk ingewijden waren. Het zal duidelijk zijn dat de kans van de valse image het grootst is bij nieuwe gebeurtenissen en bewegingen waarbij we niet kunnen steunen op ons reeds vertrouwde elementen. Het behoeft dan ook nauwelijks te verwonderen dat rond het verschijnsel 'provo' de valse images welig tieren. Eén van de simpelste van deze images is: langharige jongens uit Amsterdam.

Hoe vals zulke images kunnen zijn blijkt duidelijk uit het voorbeeld, provo's zijn niet langharig, het zijn niet alleen jongens en ze komen zeker niet alleen in Amsterdam voor. Helaas zijn vele mensen bereid om genoeg te nemen met versimpelde, oppervlakkige en vertekende images. Wat hen toch als regel niet verhindert om hun oordeel te vellen,

alsof ze het grootste gelijk van de wereld hebben.

In het onderstaande wil een poging worden gewaagd om uit een waardering der feiten en gebeurtenissen tot de werkelijke betekenis van het verschijnsel 'provo' door te dringen. De lezer zij erop bedacht dat ook de schrijver zich niet geheel van zijn valse images zal hebben ontdaan.

Tegenstellingen

Voor mij is tot nu toe het meest opvallend dat in het gedrag en de uitspraken van de provo's zo vele tegenstellingen tot uitdrukking komen. Ik beschouw dit overigens niet als een nadeel, maar als een voordeel van de provo-beweging, ik geloof nl. niet in gebeurtenissen en stromingen waarin de tegenstellingen zouden zijn opgeheven.

Het is goed om mijn bewering met enkele voorbeelden te illustreren. Ongetwifteld is de provo-beweging o.a. het protest van het individu tegen de collectiviserende neigingen van onze westerse maatschappij maar tegelijkertijd lijkt het of de provo's — b.v. in hun creatieve happenings — zoeken naar nieuwe vormen van collectief gedrag.

Vele vooraanstaande provo's hebben uitgesproken dat geweldloosheid een der grondslagen van hun gedrag behoort te zijn, maar zij zullen er zich toch ook bewust van zijn dat hun provocerend, agressief optreden maar al te gemakkelijk tot gewelddadigheden kan leiden. Het verzet van de provo's tegen de monarchie berust voor een niet gering deel op hun afkeer van symboliek en ritueel van prinsjesdag en oranje-feest, maar tegelijkertijd scheppen ze zelf een symboliek en ritueel die dezelfde functie uitoefenen als de eerdergenoemde. Wat is in ritueel opzicht het verschil tussen een gouden koets en een witte fiets?

De provo's verzetten zich, en niet ten onrechte, tegen misvormingen van de technische ontwikkeling, overwoekering door het verkeer, luchtvervuiling en gebrek aan creatieve ruimte. Maar hun verzet tegen de techniek heeft tot nu toe blijkbaar niet onderkend (prof. Lange-meijer wees er dezer dagen op) dat hun ideaal van een leefbare wereld slechts bereikbaar is langs de weg van verdergaande technische ontwikkeling.

In de provo-beweging komen duidelijk anarchistische trekken naar voren, het verzet tegen overheid en overheidsgezag, het primaat van de individualiteit, enz., maar tegelijkertijd willen de provo's een democratische maatschappijvorm en wensen ze daar aan zelfs actief mede te werken met als gevolg dat Bernhard de Vries in Amsterdam is gepromoveerd (of gedegradeerd) van provo tot 'vroede vader'. En is dat allemaal nog te combineren met het hartstochtelijk verzet van de jongeren tegen de oude generatie

waarvan provo toch ook de uitingvorm wil zijn?

Verzet tegen bestaande orde

Ik besef heel wel dat voor een deel bovenstaande tegenstellingen slechts schijnbaar zijn en dat dat bij een verdergaande analyse ook zal blijken. Voor mij is echter belangrijker dat in deze tegenstellingen vooral twee grondtonen van 'provo' tot uiting komen die heel kenmerkend zijn nl. afkeer van de bestaande, gevestigde orde en het verlangen om de toekomst veilig te stellen. Beseffen wij als ouderen wel voldoende dat onze jeugd opgroeit in een voortdurend meer bedreigde wereld? Nucleaire vernietiging, rassenoorlog, overbevolking, chemische verstikking door luchtvervuiling en ontworteling van de samenleving door de overwoekering van het verkeer.

Natuurlijk kan men zeggen dat wij ouderen toch ook onze portie hebben gehad met twee wereldoorlogen en een wereldcrisis. Natuurlijk is dat waar, maar er is o.a. één verschil: voor ons kwam dat indertijd als een verrassing, het grootste deel van de mensen was zich nauwelijks van iets bewust voor we er middenin zaten, voor de jongeren van vandaag is schuilevinkje spelen niet meer mogelijk. Door de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek en de wijde verbreiding daarvan kan iedereen weten.

En de provo's van vandaag, onder wie vele intellectuele jongeren schuilen, weten! Weten wat hun boven het hoofd hangt! En ze wensen niet te krepere voor de heilige huisjes van de bestaande orde. Ze willen de toekomst, hun toekomst veilig stellen. Daarom trappen ze in een agressieve provocatie tegen de heilige huisjes van het oude regime, gezag, correct parlementarisme, bevrediging van de arbeid, seksuele tradities, paternalistische opvoeding, monarchie en strijdkrachten.

Willen jongeren dan niet opkomen voor vrijheid en democratie, voor recht en orde? Misschien wel, maar vandaag hebben ze het gevoel dat ze voor alles moeten opkomen voor hun eigen naakte leven. Ze hebben het gevoel dat een domme absolutering van de heilige huisjes tot een ontwikkeling zal voeren die ten slotte de aarde onbewoonbaar zal maken.

In 'provo' komt sterker dan waar ook de angst en de wanhoop om het menselijk te kort schieten aan de orde. En dan wordt niet bedoeld een filosofisch en ethisch te kort schieten, waar de oude generatie zo gaarne mee jongleert, maar een heel concreet te kort schieten in het oplossen van praktische vraagstukken. Wat de provo's ons verwijten is dat we als ouderen meer van ons geloof, onze levensovertuiging, onze politieke stellingname, onze maatschappelijke orde houden dan van het leven. Provo is een

duidelijke stellingname voor het vitalisme, tegen het idealisme en dat niet uit wijsgerige overdenking, maar vanuit de harde noodzaak om althans het leven te behouden.

Hebben ze gelijk?

Er zijn een aantal benaderingen van 'provo' die bij voorbaat tot mislukken gedoemd zijn. B.v. de constatering dat de provo's slechts een klein deel van de jongeren vertegenwoordigen en dat dat andere, grote, deel gelukkig heel anders is. Het is m.i. een verkeerde benadering. De provo's zijn een minderheid onder de jongeren, zoals de kunstenaars en wijsgeren een minderheid onder ons allen zijn. Hebben ze daarom minder gelijk? De gedachte dat een groot deel van de jeugd anders is berust m.i. op foute waarneming. Wie aandachtig luistert hoort op duizenderlei wijzen vandaag uit de gehele jeugd gelijksoortige klanken opstijgen die, dat zij toegegeven, bijna nooit zo bewust en helder worden geuit als bij de provo's. Dat een aantal jongeren zich zelfs bewust tegen 'provo' afzetten doet daar niets aan af.

Een andere kreet is: Ze moesten tot de orde worden geroepen! Ja, tot welke orde dan en hoe? Tot de bestaande orde? Met atoombom, overbevolking en wat dies meer zij? Ik vrees dat de provo's niet te overtuigen zijn, zelfs niet

als onze oproep geschiedt onder het vaandel van de christelijke naastenliefde en de humanistische medemenselijkheid. Dat laatste is nu juist wat de provo's niet van ons geloven, ze zien blijkbaar die naastenliefde en medemenselijkheid met behulp van atoombom, overbevolking, enz. niet zo duidelijk voor zich.

Natuurlijk kunnen we hen met geweld dwingen tot het respecteren van de uiterlijke orde van onze samenleving. Aangezien die uiterlijke orde mede voorwaarde is om het leven met elkaar te kunnen volhouden zal dat dus, als het niet anders kan, moeten gebeuren. Maar laten we ons er niets van voorstellen!

Gevraagd wordt ook: Maar hebben die provo's dan gelijk? Provo's hebben evenmin als anderen het gelijk aan hun kant, rationeel valt er van alles op hun uitspraken af te dingen, tegenspraken in hun beweringen zijn soms duidelijk aanwezig, er kunnen, met evenveel recht, andere opvattingen tegenover worden geplaatst. Maar op één punt zijn m.i. de provo's onoverwinnelijk en onvervangbaar nl. dat ze zijn: de verbeterd wil van de spits van de jeugd om hún toekomst te behouden en leefbaar te maken. Wie kan aantonen dat ze zich daar geen zorgen over behoeven te maken heeft voor goed de grond onder de voeten van de provo's weggevaagd.

Wat doen we?

Het zou aantrekkelijk zijn om verder op het vraagstuk van de provo's in te gaan maar een kort artikel geeft daartoe geen gelegenheid. Ik eindig dus met de vraag: Wat moeten we doen? Dan is niet in de eerste plaats de vraag van de uiterlijke orde aan de beurt, maar de vraag of we de provo's in hun verontoring tegemoet kunnen treden.

Wie zonder reserve kiest voor het behoud van de bestaande orde met zijn heilige huisjes, wie niets wenst te relativeren, moet de hoop op een dergelijke ontmoeting maar opgeven. Tussen hem en de provo's zullen voorlopig de rookbom en de gummiknuppel staan. In de hoop dat het niet erger wordt. Maar er is ook een andere houding mogelijk. Zouden we, de verontoring van de provo's delende, niet tot relativering van de heilige huisjes kunnen overgaan?

Is het zo zeker dat we met onze huidige techniek, de wapentechniek inbegrepen, de enig juiste of de enig mogelijke weg volgen, moeten er op het gebied van de overbevolking niet heel andere maatregelen worden genomen dan tot nu toe het geval is, zijn we met onze verkeersoplossingen op de goede weg, is onze vorm van democratie en parlementarisme zo volmaakt en onvervangbaar, is onze technocratische welvaart ethisch echt verantwoord?

Alleen wie zich zulke vragen in ernst en onbevooroordeeld wil stellen is op weg naar een ontmoeting met de provo's. Dan zal ook blijken, het is mijn overtuiging en ervaring, dat provo's redelijke mensen zijn. Naarmate deze ontmoetingen veld winnen zullen rookbom en gummiknuppel verdwijnen. Daarmede is trouwens nog nooit één probleem opgelost.

Een betere oplossing?

Er zijn mensen die het allemaal veel eenvoudiger zien. Ze bezweren ons: Maak je toch vooral niet druk, het provoschap is gebonden aan een bepaalde leeftijd en gaat dus vanzelf wel weer over. Inderdaad het provoschap gaat wel weer over. Maar toch is het niet zo'n erg slimme opmerking.

Er zijn nl. nog twee andere vragen: ten eerste of de problematiek die de provo's stellen ook zo maar vanzelf opgelost zal raken en in de tweede plaats de vraag hóé dat provoschap zal overgaan. Zullen provo's op een bepaalde leeftijd overgaan tot het stadium van teleurgestelde, onverschillige burgermannen en -vrouwen, of zullen het mensen worden die, geïnspireerd door hun provoschap, behoeders van heden en toekomst blijven?

Wie de dingen zo ziet kan, met behoud van allerlei bezwaren, er alleen maar blij om zijn als het voorlopig niet over gaat.

H. LIPS

Ook meisjes protesteren. In dit geval is het Den Haag, aan het Lange Voorhout.

ROBERT JASPER GROOTVELD

PROVO happening

Op een verjaarspartij in de familiekring schenkt moeder prikkellimonade uit de theepot. 'Net een happening,' grinnikt oma. Een gestaag tanende padvindersclub wil niet achterblijven bij het eigentijds gebeuren en organiseert een in creatief opzicht impotent zomerkamp onder het motto: 'Happening'. Te pas en te onpas wordt deze snel ingeburgerde term gebezigd. Wat is een happening? Een ingewikkeld vraagstuk. In deze beschouwing in het kader van het provothema valt het accent op de provohappening, die sterk verschilt van de doorsnee-happening, voor zover daarvan kan worden gesproken.

Antirookmagiër Robert Jasper Grootveld kent aan het begrip een ruime inhoud toe: 'Alles is gebeuren. Het gebeuren is alom. Grootmoeder gebeurt. Het heelal gebeurt. Het Lieverdje is gebeurd in 1960. Je kunt 'gebeuren' wat je wilt.' In het boekje 'Dit hap-happens in Amsterdam', schrijft hij: 'Hap-

penings zijn er altijd geweest. Dat is zonder meer het gebeuren. Het gebeuren is er altijd geweest. Bij voorbeeld: Een sportwedstrijd is een gebeuren, een absurde eredienst die telkens terugkomt. Een gebeuren is in het vacuüm van de tijd, in de leegte, in de chaos, is het een interpreteerbaar gebeuren. Het is een houvast in het vacuüm van de tijd, waar zoveel mogelijk mensen bij betrokken moeten zijn. Het fenomeen happening, zoals dat de afgelopen jaren vanuit Amerika hier naar toe is overgewaaid, dat is het gebeuren gewoon uitgegraven tot op het bot. Totdat alleen de noodzaak van het gebeuren is overgebleven... Er gebeurt wat, zodra men het gebeuren ervaart. Het doet er niet toe wat er gebeurt. Je kunt de meest zinloze handelingen verrichten. Zodra men het ervaart als een happening, is het een happening en dat kan van alles zijn. Dat kan een aalmoezenier zijn die niet komt... Begrijp je hoe simpel en hoe

ondefinieerbaar het eigenlijk is, het werkelijke beuren?'

Collectieve creatie

'Alles is een happening, maar dat zal Jasper al wel hebben verteld' zegt Irène van de Weetering (27), bijgenaamd de 'sexprovo'. Happening is collectieve creatie. Vrij vertaald: Gezamenlijk iets doen ontstaan. Irène filosofeert er wat over: 'De bedoeling van de gebeurtenis kan van alles zijn: een lied, een toespraak, een kermisachtig iets. Het publiek moet tijdens de happening deelnemer worden. Voor die ontwikkeling is tijd nodig. Anderzijds wordt niemand verplicht mee te doen, zoals bij volksdansen. Als het goed is komt er gedurende het gebeuren een onderlinge communicatie tot stand. Je weet van tevoren nooit wat er gaat gebeuren. Een happening is geen doel en kan dus nooit mislukken.'

Samenvatting voornaamste kenmerken:

— Een happening is volkomen vrijblijvend.

— Een happening is onbepaald.

— Een happening leidt tot communicatie (voorbeeld: krenten uitdelen). (Dat de happening een moeilijk hanteerbaar begrip is, blijkt uit de hier en daar opduikende tegenstrijdigheden in deze beschouwing.)

Irène: 'Als de politie tijdens een happening ingrijpt, ontstaat altijd een ontwikkeling in dezelfde richting, wat niet de bedoeling kan en mag zijn.'

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de provo's hun openluchthappenings hebben gestaakt. Voorlopig dragen de bijeenkomsten in het gebouw 'Frascati' te Amsterdam eerder het karakter van een — overigens spontaan en openhartig verlopende — meeting.

Irène van de Weetering vindt mensen die op een rel belust zijn even belangrijk als rustige nieuwsgierigen of wie dan ook, omdat juist door de happening de mogelijkheid ontstaat om met die categorie in aanraking te komen.

Op pagina 16 en 17 van kwadraat-pamflet 29 'Wat de provo's willen' (auteur: Duco van Weerlee) staat: Bij de happenings is er in principe geen passief publiek dat er met de handen over elkaar toekijkt. Zelfs de rechercheurs bij het Lieverdje, die eerst rustig toekijken, kunnen de verleiding zelden weerstaan om in actie te komen, ook al is hun optreden meestal minder creatief dan instrumentaal. En even verder: 'De happening van nu is dus nog niet de onnutte creatie die hij worden moet, maar hij is nog functioneel als demonstratie. Mobilisatie van het provotariaat en provocatie van de autoriteiten zijn de functies ervan.'

'Voor mij is alleen het de trap aflopen geen happening,' zegt Irène. 'Dat is het wel als ik onderweg een vogeltje tegenkom.'

NICO HAASBROEK

PROVO'S en publiciteit

Het verschijnsel provo is aanvankelijk voorzichtiger en achterdochtig bekeken, maar naarmate de bedoelingen van het provotariaat duidelijker uit de witte verf kwamen, heeft de gereserveerdheid plaats gemaakt voor gunstige, respectievelijk ongunstige kritiek. Onder invloed daarvan verandert de publieke opinie langzaam maar zeker. Niettemin worden de provo's nog door velen verguisd. Mensen die op orde gesteld zijn en degenen die zich beroepshalve aan gezag hebben te onderwerpen, zullen voor de provo's weinig waardering kunnen opbrengen. Ik geloof dat het aanbeveling verdient bij een beoordeling van het verschijnsel een duidelijk onderscheid te maken tussen de ideologie en de manier waarop die ideologie onder de aandacht van het publiek wordt gebracht.

Misverstand

Uit verwijten die de provo's naar het hoofd worden geslingerd, blijkt dat menigeen geneigd is alle jeugdige oproer-kraaiers voor provo's te verslijten. Dat berust op een misverstand en werkt verwarring in de hand. Toen men naar aanleiding van de bouwvakkersonlusten op zoek ging naar de schuldigen, moesten de provo's het ontgelden. Een duidelijk bewijs voor bovengenoemde bewering. Het lijkt wat genuanceerder de veronderstelling uit te spreken dat de provo's een klimaat hebben geschapen voor een dergelijk oproer.

Het begrip provo werd indertijd geïntroduceerd door dr. Buikhuizen, hoogleraar in de criminologie te Groningen. Een kleine groep voelde zich tot deze term aangetrokken en knoopte aan de naam een aantal opvattingen en de provocatietactiek vast. Dat zijn de provo's, over wie ik in dit artikel wil schrijven.

Bedoelingen

'Provo wil politiek combineren met creativiteit en berust op twee pijlers: een radikaal links sentiment en een creatief bewustzijn. Culturele pijler is de happening,' aldus — enigszins verkort — provo Duco van Weerlee in het Amsterdams studentenweekblad *Propria Cures*.

Recreatie

De vrije tijd neemt hand over hand toe, maar als we niet oppassen zijn we straks niet in staat om die vrije tijd creatief te benutten. Ik citeer Simon Vinkenoog (*Vrij Nederland*, 2 juli 1966): 'Arbeid heeft de geest van de westerse mens verziekt. De arbeid, waarmee hij zich zo ging identificeren, dat hij daarzonder niet kan bestaan. De grote problemen die ons te wachten staan, hebben veel meer te maken met de mogelijkheid van de mens rechtsomkeert te maken en het werken als een min of meer aangename vrijetijdsbesteding te zien, waarbij de recreatie vooropstaat.

De mens moet zich voortdurend recreëren, her-scheppen, wil hij in staat zijn aan veranderde levensinzichten het hoofd te bieden.'

Witte plannen

Witte Fietsenplan: Auto's uit de binnenstad, frequentie van openbaar vervoer opvoeren. Gemeente moet voor 20.000 fietsen zorgen, die collectief bezit zullen zijn.

Witte Schoorstenenplan: Dit plan richt zich tegen de luchtverontreiniging.

Het Witte Kippenplan: De politie dient te worden gereorganiseerd. Zij dient in de eerste plaats dienaar van de gemeenschap te worden.

Witte wijvenplan: Uitgangspunt: gevaar voor overbevolking. Instelling consultatiebureaus voor verstrekking van adviezen op seksueel gebied én voorbehoedsmiddelen.

Witte woningenplan: Ter bestrijding van de woningnood.

Dit zijn enkele van de witte plannen. Ze beogen van Amsterdam een fijne en leefbare stad te maken. Ogenscheinlijk doen ze nogal prematuur aan. (Ik geloof evenwel, dat je je daar lelijk in kunt vergissen, Haasbroek).

Humor en terminologie

Provo sticht verwarring en dat veroorzaakt veel antipathie. De autoriteit geeft er blijk van niet altijd opgewassen te zijn tegen humoristische vormen van protest. De taal die in het periodiek *Provo* wordt aangeslagen, valt bij vele 'fatsoensrakkers' niet in goede aarde. Het moreel van de provo's zou ondermijnd kunnen worden, indien de politie de provo's zou uitlokken. Het moet niet moeilijk zijn op het hoofdbureau van politie een happening te organiseren,

waarop de genodigden (provo's) door een slinkse opzet voor een fait accompli worden gesteld. Ik maak me sterk dat een dergelijke aanpak leidt tot een verandering in de verhouding tussen provo en politie. Het is maar een suggestie.

Kortom

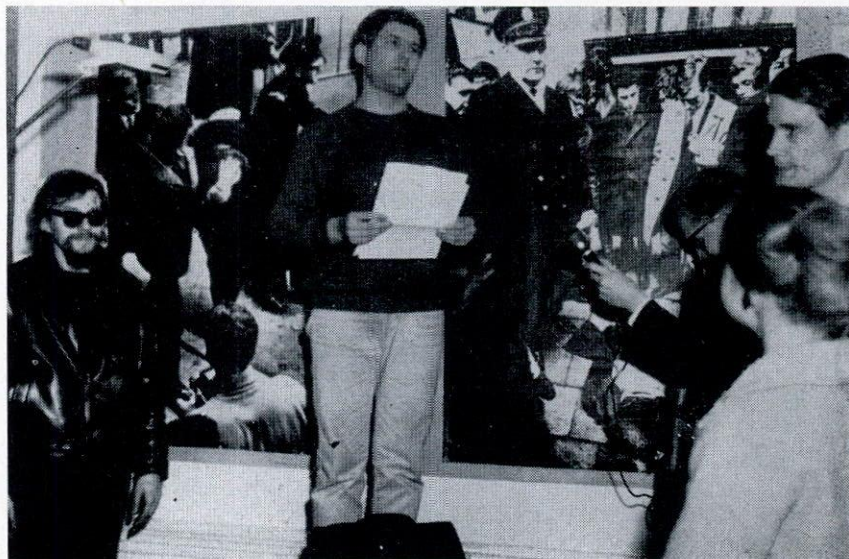
Het zou dom en kortzichtig zijn het verschijnsel provo te kleineren. Provo projecteert haar gedachten in de toekomst. Zij stelt een nijpende problematiek aan de kaak, waarvoor nog veel te weinig begrip aanwezig is en waaraan nog veel te weinig wordt gedaan.

Door de provocatie is het de provo's gelukt de aandacht op zich en daarmee op een aantal concrete ideeën te vestigen. Dat provo zich met de ongrijpbare jeugd inlaat, is begrijpelijk, maar schendt haar image, omdat een geweldloos optreden meer dan eens door invloeden van buitenaf (van niet-provo's) ontaardde in verwickelingen waarbij het geweld om de hoek kwam kijken.

Overigens zegt Duco van Weerlee in 'De Vrouw en haar huis' (juli 1966): 'Met die lanterfanter zijn we juist blij. De bestaande partijen willen deze zogenaamd "ongrijpbare jeugd" opbergen in clubs om ze dan langzamerhand politiek bewust te maken. Nou, ik denk dat ze liever met ons meegaan dan figuurza-gen... Ze voelen zich belangrijk, ook al door de belangstelling van de pers en de volgende stap zal zijn dat ze zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor onze ideeën, omdat hun onlustgevoel eindelijk onder woorden wordt gebracht.'

NICO HAASBROEK

Jan Wolkers brengt verslag uit over de botsing tussen politie en bezoekers van een fototentoonstelling, op de Prinsengracht.

Naar aanleiding van - Full-Time PROVO

Gezelschapsspelletje voor avonden waarop de sfeer niet wil komen, de gesprekken steeds maar weer vastlopen: — Full-Time Provo — van Hans Tuynman op tafel leggen. En *niet* vragen wat men nu wel van het boek, van Tuynman, de mentaliteit der provo's in het algemeen, in het bijzonder, in Amsterdam, buiten Amsterdam, in negentienhonderd zesenzeestig, daarvoor, daarna, etc. denkt.

Reacties komen vanzelf en één ding blijkt al direct zeer duidelijk, nl. dat de provo's kennelijk in een behoefte voorzien. Ook al variëren de uitspraken van: — Eindelijk figuren die het systeem niet meer pikken, taboes zijn er om doorbroken te worden, de politie kleunt maar

BOEKBESPREKING

raak, 'Befehl ist noch immer Befehl' — via: — Provo's zijn negativisten, luiards, aanstellers, pubers, binnen een paar jaar zijn de provo's ook burgerlijk gevestigd — tot: Ze moesten die provo's allemaal opsluiten. —

De laatste opmerking trapt wel het meest intens een open deur in. Immers zo af en toe wordt er inderdaad wel eens een provo opgepikt, veroordeeld en opgesloten. Bovendien staart de auteur Hans Tuynman de lezer op de omslag van zijn boek aan vanachter de tralies. Een boek overigens, en dit in een poging om niet te vervallen in een te grote zwaarmoedigheid, dat Hans Tuynman opdraagt aan Robert Jasper Grootveld, Burgemeester Van Hall, HKH Prinses Beatrix en ZKH Prins Claus. Hierbij bedenkend dat Robert Jasper Grootveld min of meer de geestelijke vader is van alles, waar en wanneer ook, dat gebeurt, zou men kunnen zeggen dat Hans Tuynman één op drie schrijft. Eventueel ook omgekeerd te interpreteren al naar gelang mentale opstelling en het daarmee bij de lezer samenhangend inzicht zonder uitzicht of uitzicht zonder inzicht.

Chaotische toestand

Al met al een sombere en chaotische toestand die niet verholpen wordt door een veelvuldig hanteren van het begrip (gezelschap) *spelletje*, evenmin door het bij herhaling noemen van namen van bij voorbeeld rechters, provo's, ministers e.a. die in — Full-Time Provo — vermeld staan. De benadering van de provoprotektatie op een dergelijke manier krijgt iets incidentiels. Vanuit de actualiteit stelt men feiten en gebeurtenissen aan de orde, ongenueanceerde gelijk- en ongelijk uitspraken al of niet begeleid door quasi diepzinnige beschouwingen

en interpretaties volgen, er worden irrelevante conclusies getrokken, maatregelen genomen... waarna er weer incidenten plaatsvinden. Cirkel is gesloten, het vicieuze karakter ervan opnieuw onderstreept.

Is daaraan te ontkomen? Zal het aan de orde stellen van de provoprotektatie altijd in een slaak-de-kreet of rosmar-raak-sfeer blijven? In het kader van dit — Ego-nummer — zal vermoedelijk wel blijken dat dat niet noodzakelijk is. Dat niet alleen omdat de provoprotektatie evenzeer een ouder(s)protektatie blijkt te zijn, maar vooral wanneer men het één en ander vanuit de zelf- en situatie-analyse gaat benaderen. Witte wijven, kippen, fietsen- en andere geestverwante plannen blijken dan minder extreem te zijn dan men bij eerste horen meent te moeten veronderstellen.

Geforceerde titel

Of — Full-Time Provo — van Hans Tuynman een bijdrage tot die gesuggereerde verheldering vormt, waag ik voorlopig te betwijfelen. Los nog van de op z'n zachtst gezegd ietwat geforceerde titel (wat nl. is eigenlijk een amateur- of semi-provo? Hebben beiden misschien een sigarenwinkelje? De één mét en de ander zonder middenstandsdiploma?), is

Tuynman zich daarvoor en in de rest van zijn boek bevindt. Ten slotte, hoofdstuk drie, — Uitzicht op de hemel — (provotariese gedichten) waaruit ik het gedicht citeer dat Tuynman opdraagt aan mr. J. F. Hartsuiker:

— Sommige mensen
Houden van elkaar, anderen niet. —

Behalve dit gedicht bevat — Uitzicht op de hemel — nog meer gedichten die in hun beknoptheid en duidelijke eenvoud op een indringende wijze de crisis rond Tuynman en zijn geestverwanten aangeven. Wanneer men zich realiseert dat het hoofdstuk — Uitzicht op de hemel — in totaal ongeveer twintig schaars bedrukte pagina's omvat lijkt het misschien wat overtrokken om zich daarover (totale omvang van het boek: honderd éénveertig pagina's) al te zeer op te winden. Zó hevig zelfs dat er van crisistoestand gesproken wordt. Toch is dit minder overspannen m.i. dan men uit bovenstaande regels geneigd zou zijn op te maken. — Uitzicht op de hemel — nl. bevestigt een gevoel van angst dat de lezer bij meer dan één regel of pagina uit — Full-Time Provo — bekruipert. De angst dat alles, iedere vorm van verzet, poging tot vernieuwing, etc., tevergeefs was, al weer verleden tijd is

Functionele benadering

— Full-Time Provo — is daardoor, voor mij althans, een schokkend teken aan de wand geworden. Desondanks heeft daarom — Full-Time Provo — niet alles van een grauw testament in zich te dragen. Integendeel. Bij een

het boek van Tuynman te incidenteel. Te veel geënt op de rel zonder méer, te weinig geeft het over de relverwekkende gevoelens van onbehagen.

Het eerste gedeelte van het boek, de hoofdstukken één en twee, — Mensen we zijn in de politiek — en — Full-Time Provo —, is bijna niets dan een langgerekt krantebericht, eventueel ook zeer wel te gebruiken als de enige ongesensureerde brochure ten behoeve van het vreemdelingenverkeer. Het laatste, vierde, hoofdstuk — Litterkens openkrabben — is een poging tot zelf-analyse maar blijft in vrijwel iedere regel steken in een weinig uitzicht/inzicht biedend navelstaren. Blijft over een gedeelte uit hoofdstuk één waarin de schrijver in zijn herinnering terruggaat naar een jeugdervaring op Celebes. Deze flashback is gaaf, heeft zelfs iets angstigs voorspelends ten aanzien van de situatie waarin

functionele benadering kan het boek een teken van leven zijn. Maar dan alleen wanneer functioneel inhoudt dat – Full-Time Provo – een uitgangspunt kan zijn voor een tweegesprek waarbij slechts éénrichtingsverkeer voorkomen kan worden wanneer bepaalde vooroordelen nu eens eindelijk wegvallen. M. a. w. geen eindeloos gepraat meer over de uiterlijke verschijnselen der provo's, en vooral ook eens een einde maken aan de jeugd (of leeftijds) discriminatie. Of men het nu wél of niet eens is met de provo's, óf hun plannen nu wél of niet zijn te realiseren, een *basis van gelijkheid* in de discussie lijkt mij een eerste vereiste. Daarbij te blijven spreken van te jeugdig, te puberaal, te onvolwassen ten aanzien van provo's e.a., zegt alles over de startheid der bij voorbeeld gezagsdragers, maar niets wezenlijks over de ideeën en instelling der provo's.

Teneinde misverstanden te voorkomen moge ik hierbij wel opmerken dat natuurlijk niet alles van één kant behoeft te komen. Maar het is juist door het genoemde uitgangspunt, de basis van gelijkheid, dat gespeeld kan worden of

het ontbreken van verantwoordelijkheid en het weinig oog hebben voor de realiteit bij de provo's wél óf niet op een vooroordeel berust. Of dit te verwezenlijken is? Ja. Bij voorbeeld door de provo's de consequenties van hun daden te doen zijn. Ik denk hier o.a. aan de situatie in Amsterdam die uiteindelijk zo afschrikwekkend of verwarrend bleek te worden dat er een commissie van wijze mannen in het leven werd geroepen. Een commissie helaas zonder provo's... Waarderende en vooral van begrip ge-

tuigende woorden van burgemeester Van Hall en minister Vrolijk over baarden respectievelijk lange haren zijn wel aardig, maar het blijven helaas woorden. Woorden die bovendien tot een wezenlijke communicatie, Hans Tuynman schreeuwt daarom bij herhaling in zijn boek, geen enkele bijdrage vormen.

Belangrijker lijkt mij zich te realiseren dat het ondergraven, door welke oorzaak ook, van eigen oh zo oude normen, bij zich zelf zowel als bij de provo's bepaald geen normloosheid behoeft in te houden. Dat er wel een soort niemandsland ontstaat met zeer weinig (vertrouwd) houvast is zeker niet aangenaam, maar zich dat bewust maken, zou kunnen betekenen dat – Full-Time Provo –, evenals trouwens de boeken over hetzelfde onderwerp van Mulisch en Wolkers, inderdaad toch meer begin dan einde, meer communicatie dan een wat verenzaamd navelstaren, zou gaan inhouden.

DICK ZAAL

–Full-Time Provo – is een uitgave van De Bezige Bij te Amsterdam.

Hans Tuynman met zonnebril (links)

Het zijn slechts momentopnamen, maar deze foto's geven toch wel een juist beeld van de ongeregeldheden, zoals deze zich gedurende de zomermaanden in Amsterdam hebben voorgedaan.

